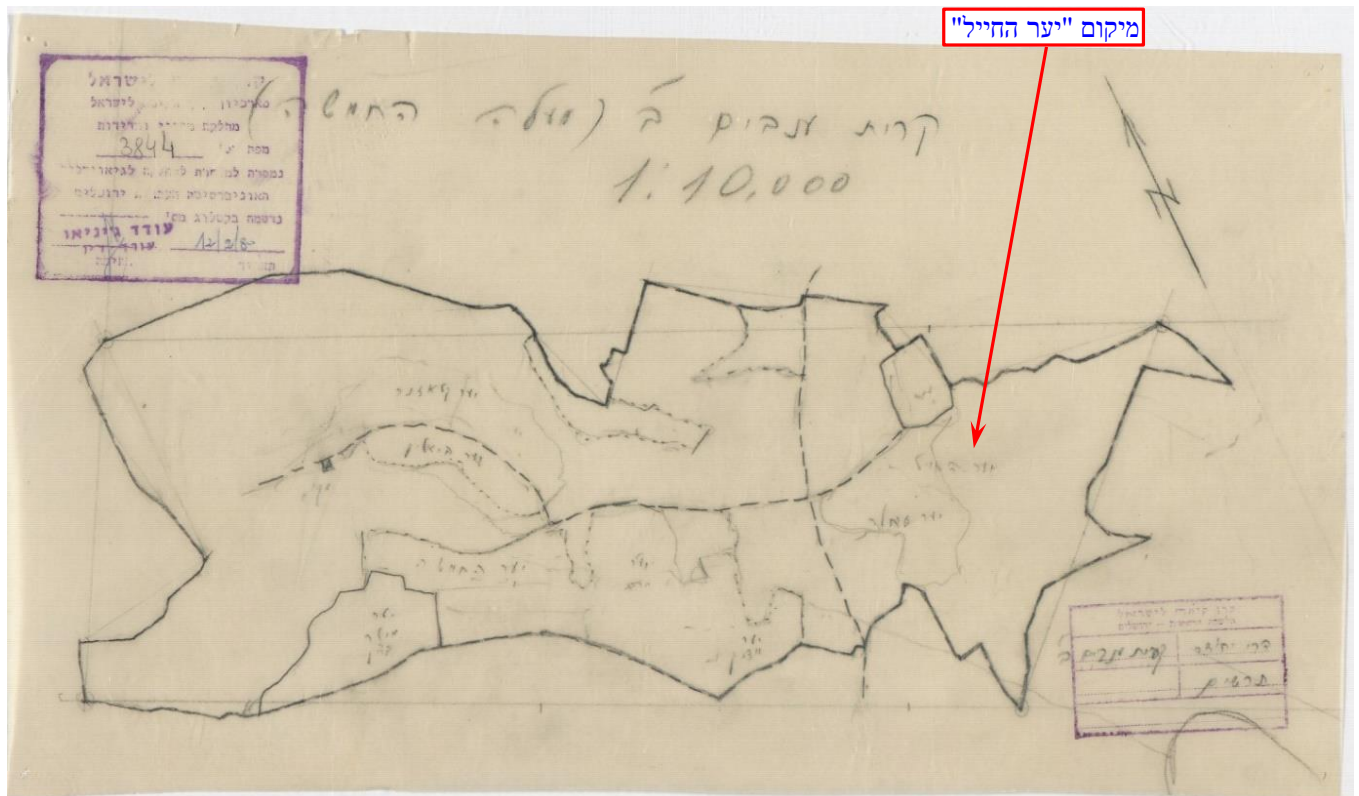

מאת: יוסף (ספי) שקד
 בנו של נחום מגדל, חייל בפלוגה עברית 606 בחיל החפרים.

"יער החייל" כאתר הנצחה לכלל החיילים העבריים ששירתו בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה

בשנים 1943–1946, תרמו החיילים הארץ-ישראליים העבריים ששירתו בצבא הבריטי כספים לקרן קיימת לישראל, לשם נטיעת יער להנצחת שמותיהן של היחידות והפלוגות העבריות בהן שירתו ולזכר חבריהם שנפלו חלל במלחמה. העצים הראשונים ב"יער החייל", שכונה תחילה גם "יער החייל העברי", ניטעו ליד קיבוץ מעלה החמישה בטקס חגיגי שנערך במקום ביום 27/1/1943. היער הכיל תת-יערות (חורשות) על שם: מתנדבי היישוב לגדודי הרגלים הראשון, השני והשלישי, חורשה לזכרם של חללי האונייה "ארינפורה" ועוד. כמו כן, הוקמו ביער גנים להנצחה אישית של החללים, ובהם עצים שנטעו קרוביהם ומוקירי זכרם.

ביום 4/3/1946 (א' באדר ב' תש"ו), נערך ב"יער החייל" טקס אזכרה רשמי רב משתתפים לחיילים העבריים שנפלו חלל במלחמת העולם השנייה. בטקס נכחו משפחות שכולות, נפגעים, מנהיגי היישוב ונציגי השלטון המנדט הבריטי. במהלך הטקס נטעו קרובי החללים עצים וחורשות לזכר יקיריהם (עיתון "על המשמר" מיום 5 במרץ 1946, שם, עמ' 4). ביער הונצחו למעלה מ-600 חללים ארצישראליים יהודים שנפלו חלל בעת שירותם בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה (626 חללים על פי ממצאי מחקר)¹. סרטון אותנטי מטקס הנטיעות מצוי בארכיון הסרטים הישראלי, הסינמטק בירושלים, וניתן לצפייה בקישור: [jfc.org.il/news_journal/27532-2/91845-2](https://www.jfc.org.il/news_journal/27532-2/91845-2). שם הסרטון בארכיון: "נטיעת יער החייל העברי במעלה החמישה", שם הסרטון המקורי כפי שערכו "יומני כרמל": "יער החייל העברי במעלה החמישה". מאז הטקס, חלפו 42 שנים, בהם שימש "יער החייל" כאתר כינוס והנצחה. למרבה הצער, ביום 11 ביוני 1988 הוצת "יער החייל" בפעילות עוינת, ומאז ועד עתה לא שוקם.

מסמך 1: מיקום וגודל "יער החייל" באזור מעלה החמישה. מפת קק"ל מספר 3844, משנת 1980. (הארכיון הצינוני המרכזי, תיק KL5M/3844, מעלה החמישה (קרית ענבים ב'). מפת סימון תחומי קרית ענבים ב'. סימון שטחי היערות השונים: יער ביאליק, יער קלאזנר, יער החמישה ואחרים)

¹ יוסף שקד, רשימות השבויים, החללים והנעדרים מקרב החיילים העבריים הארצישראליים בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה, מוזיאון הלוחם היהודי במלחמת העולם השנייה על שם הנשיא חיים הרצוג, מהדורה מיום 19 בדצמבר 2021. שם, טבלה ד' – רשימת החללים.

סיפורו של "יער החייל" בהרחבה

ביום ה', ט"ו בשבט תש"ג (21/1/1943), תוכנן להיערך במעלה החמישה טקס לנטיעת 100 עצים ראשונים ב"יער החייל". היוזמה לנטיעת היער, כדרך לביטוי הקשר בין החייל העברי לבין גאולת אדמת המולדת, יצאה לפועל מפנייה של חיילי הגדוד השני ברג'ימנט הארץ-ישראלי לקק"ל. ליוזמה הצטרפו חיילים מפלוגות עבריות נוספות. דיווח מוקדם על מועד הטקס פורסם בעיתון "דבר" מיום 19 בינואר 1943 (שם, עמ' 4). בכתבה נכתב: **"היער הראשון על שם החייל העברי ינטע השנה בט"ו בשבט במעלה החמישה, במעמד משלחות מיחידות הצבא העבריות וקציניהן, ראשי הישוב והקרן קיימת. ינטעו העצים הראשונים על [ידי] הגדוד השני, אשר תרם סכום של שלוש מאות לירות לנטיעת חורשה של אלף עץ"**. עקב מזג האוויר, הטקס נדחה והתקיים ביום ד', כ"א בשבט תש"ג (27/1/1943). הטקס סוקר בעיתונות ("הצפה" מיום 28 בינואר 1943, שם, עמ' 1 וכד.). רקע על נטיעת "יער החייל", מהלך הטקס ותמונות ממנו, ניתן למצוא בספרו של האלוף שלמה שמיר, **שלושה נסים ודגל עברי** (שם, עמ' 78-80).

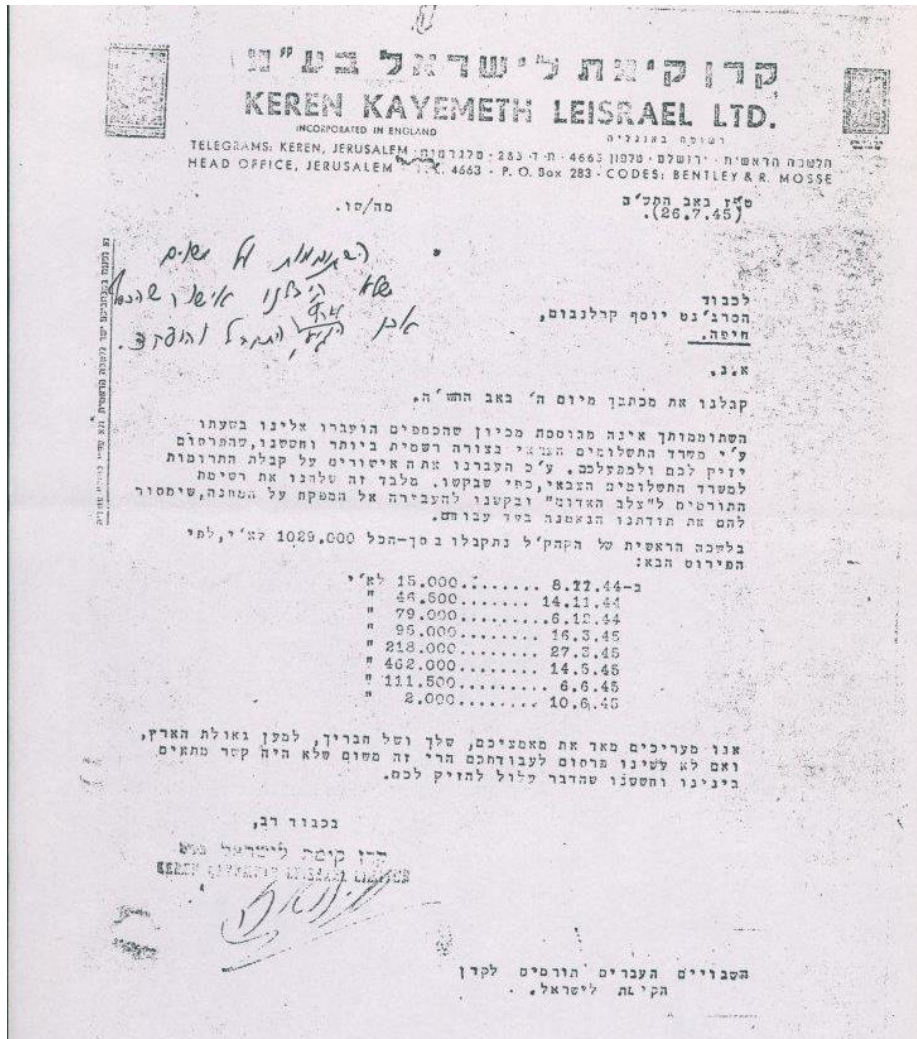

תמונה 1: תרומת ויצ"ו למאמץ המלחמתי – טקס נטיעת "יער החייל היהודי" במעלה החמישה, 27 בינואר 1943 (כ"א בשבט). ראשון משמאל: לוטננט מייג'ור. מימין שתי קצינות מה-A.T.S., הימנית רחל מקלב-היבנר. (מקור: הארכיון הציוני המרכזי, חטיבות ואוספי תצלומים, סימול: PHWI\1245484, אוסף ויצ"ו, צלם: רוביציק)

תמונה 2: אישור קרן קיימת לישראל (פסח תש"ג - 1943), על תרומה לנטיעת עץ ב-"יער החייל", שניטע ליד קיבוץ מעלה החמישה. (מעזבונו של דר' נחום מנדל, אשר בספטמבר 1940 התגייס בשליחות ה"הגנה" לחיל החפרים בצבא הבריטי. בינואר 1942 הוצב ושירת בפלוגות ה-"Buffs" בחיל הרגלים וביוני 1942 הוצב בחיל הציד, שם שירת עד תום המלחמה)

במהלך המלחמה נפלו בשבי האויב בזירות השונות למעלה מ-1,720 חיילים, מהם כ-1,500 ביוון (אפריל 1941) וכ-170 בכרתים (מאי 1941). מבין השבויים, כ-80 נפלו חלל בשבי ובעטיו, כ-170 נמלטו בהצלחה והיתר שוחררו.² החל מאוקטובר 1944, החלו השבויים בגרמניה, בעודם שוהים במחנות השבי, לאסוף כספים לנטיעת יער או חורשה על שם בארץ ישראל. זאת, באמצעות העברת בקשה לצלב האדום להורות למשרד התשלומים של הצבא הבריטי לנכות סכומים ממשכורתם החודשית לטובת קק"ל בעבור נטיעת היער. במכתבה של קק"ל, מיום 26/7/1945 אל יוסף קרלנבוים (לימים אלמוגי), מפורטים הסכומים והמועדים בהם העבירו "חיילים יהודים בשבי הגרמני" את תרומותיהם לקרן קיימת לישראל (קק"ל) לשם נטיעת עצים ב"יער החייל". ממכתבה של קק"ל לאלמוגי, עולה כי למעלה מ-50% מתרומת השבויים נתקבלה בקק"ל בשנת 1945, לאחר ששוחררו מהשבי ("פדויי השבי"). כותב על מעשה התרומה יוסף אלמוגי, בספרו **בראש מורם** (הוצאת משרד הביטחון, 1989, שם, עמ' 143-148). בספר, משום מה מובא רק חלק מנוסח המכתב, ללא ציון תאריך המכתב וללא פירוט הסכומים והמועדים בהם נתרמו (שם, עמ' 148).

מסמך 2: מכתב מאת הנהלת קק"ל ליוסף קרלנבוים (יוסף אלמוגי) בעניין תרומות השבויים ופדויי השבי (מיום 26/7/1945). (מקור: הארכיון הציוני המרכזי, תיק AK\292\2, אוסף תעודות בעניין מפעל התרמה למען קרן קיימת לישראל שנערך ע"י שבויים עבריים במחנות בגרמניה בזמן מלחמת העולם השנייה)

מהמכתב לעיל ניתן להבין מהו הסכום המצטבר שנתקבל בקק"ל מתרומות השבויים ופדויי השבי בנקודות זמן שונות:

1. בשנת 1944, נתקבלו בקק"ל ממשד התשלומים הבריטי בשם השבויים העבריים בגרמניה תרומות בסך **140.5 לא"י**.
2. עד יום 9 במאי 1945, מועד סיום מלחמת העולם השנייה באירופה, נתקבלו מהשבויים ופדויי השבי תרומות בסך **532.5 לא"י**.
3. נכון למועד כתיבת מכתב קק"ל ליוסף קרלנבוים (אלמוגי) ביום 26/7/1945, תרמו פדויי השבי בסך הכל **1,029 לא"י**.
4. ממועד כתיבת מכתב קק"ל ועד לסוף שנת 1945 נתקבלו מפדויי השבי עוד **12 לא"י**, ובסך הכל **1,041 לא"י**.

² שם, טבלה א' - רשימת השבויים, טבלה ג' - רשימת החללים בשבי, טבלה ח' - רשימת החיילים שנפלו בשבי וברחו ממנו בהצלחה.

קרן קיימת לישראל - הוצע הארצי לארץ-ישראל

תרומות חיילים לקרן הקיימת לישראל בשנות תש"ב - תש"ה

מספר סדורי	שם היחידה	הסכום
1	חיילים יהודים כשבי הגרמני	1041,000
2	הגדוד העברי הבטליון הראשון	280,230
3	הגדוד העברי הבטליון השני	874,963
4	הגדוד העברי הבטליון השלישי	45,728
5	חיל הסעב פלוגה מספר 100	177,148
6	חיל רגלי מחלקת המפקדה	9,532
7	יחידה עברית להובלה מס' 5	23,136
8	יחידה עברית להובלה מס' 178	195,475
9	יחידה עברית להובלה מס' 179	261,874
10	יחידה עברית "יעל" מס' 462	232,505
11	יחידה עברית "יעל" מס' 468	674,465
12	יחידה עברית "יעל" מס' 479	47,500
13	יחידה עברית פלוגה מס' 29	27,000
14	יחידה עברית פלוגה מס' 148	37,700
15	חיילים יהודים אמריקאים מס' 184	2,000
16	תותחנים אנטי אוויריים	23,742
17	הסוללה הא"י הראשונה הקלה	64,355
18	הסוללה הא"י הכבדה מס' 300	27,408
19	פלוגת חיילים בני המלכותי	5,915
20	מהנדסים מלכותיים מס' 21	86,205
21	יחידה עברית לציד, פל" מס' 514	22,325
22	יחידה עברית לציד פל" מס' 515	10,800
23	יחידה הסרקטוריסטים מס' 138	22,904
24	פלוגת אסונים מס' 744	45,869
25	פלוגת הכנת ספות מס' 18	52,691
26	פלוגת א"י להסאה מס' 1	184,950
27	פלוגת א"י לבקורת הנמלים	42,665
28	פלוגת הנמל מס' 6	2,500
29	חיל שרות רפואה מס' 21	7,500
30	חיל שרות רפואה מס' 22	74,810
31	יחידה עברית ספקי המים מס' 405	91,500
32	תותחני החוף מס' 606/200/178	39,350
33	תותחני החוף מס' 14/179	254,584
34	יחידה הנפס חיל רגלי (הטיור ג'ונס)	26,000
35	ועדת הסתנדבים	3,450
36	חיל התעופה C. ARMA	7,150
37	חיל התעופה EAST AIR G.	7,100
38	חיל התעופה W.T. 2	2,820
39	חיל התעופה פל" 51	61,500
40	חיל התעופה פל" 73	0,800
41	חיל התעופה פל" 106	2,350
42	חיל התעופה פל" 107	12,550
43	חיל התעופה פל" 112	11,615
44	חיל התעופה פל" 7	21,000
45	חיל התעופה I.B.P.R	10,750
46	יחידת "החיל" המפקדה	289,152
47	יחידה עברית I.MOVATN	11,800
48	המפקדה הראשית MOV.	6,350
49	מחנה אמונים המרכזי - "החיל"	25,200
50	חיל הנשים א.ס.ס. מס' 501	1,615
51	חיל הנשים א.ס.ס. מס' 504	36,586
52	חיל הנשים א.ס.ס. מס' 505	23,472
53	חיל הנשים א.ס.ס. פל" 506	5,806
54	חיל הנשים א.ס.ס. פל" 507	11,520
55	חיל הנשים א.ס.ס. פל" 508	13,500

מסמך 3: רשימת 102 היחידות העבריות התורמות והסכומים שתרמו בשנים 1942-1945 (דף 1 מתוך 2). מספר סידורי 1 - "חיילים יהודים בשבי הגרמני", תרומתם הכוללת: 1,041,000 לא"י. (מקור: הארכיון הצינוני המרכזי, תיק J10\112, התכתבות עם הלשכה הראשית של הקרן הקיימת לישראל)

מספר סדורי	שם היחידה	הסכום
56	חיל הנסים א.ט.ס. פל" 40	12,700
57	חיל הנסים א.ט.ס. פל" 511	28,650
58	חיל הנסים א.ט.ס. פל" 512	0,200
59	חיל הנסים א.ט.ס. פל" 515	39,080
60	חיל הנסים א.ט.ס. פל" 517	85,830
61	חיל הנסים א.ט.ס. 600 ביה"ח 65	13,200
62	חיל הנסים א.ט.ס.	66,017
63	חיל הנסים א.ט.ס. ביה"ח 27	5,510
64	חיל הנסים א.ט.ס. פל" 519	4,800
65	חיל הנסים א.ט.ס. פל" 520	1,500
66	חיל הנסים א.ט.ס. פל" 603	1,000
67	חיל הנסים א.ט.ס. פל" 805	5,000
68	יחידה עברית פל" 870	108,365
69	התזמורת הצבאית העברית	7,000
70	יחידה עברית פל" 145	15,150
71	יחידה עברית פל" 319	32,343
72	יחידה עברית פל" 329	149,300
73	יחידה עברית פל" 504	5,745
74	יחידה עברית פל" 524	36,550
75	יחידה עברית פל" 527	20,000
76	יחידה עברית פל" 529	27,228
77	יחידה עברית פל" לציוד 530	54,452
78	יחידה עברית פל" 544	35,875
79	יחידה עברית פל" 553	20,000
80	יחידה עברית פל" 554	7,500
81	יחידה עברית פל" 555	35,215
82	יחידה עברית פל" 556	159,849
83	יחידה עברית פל" 850	166,150
84	יחידה עברית פל" 738	101,374
85	יחידה עברית פל" 739	42,137
86	יחידה עברית פל" 743	87,750
87	יחידת סולל בונה פל" 745	130,130
88	מהנדסים מלכותיים פל" 4	5,850
89	מהנדסים מלכותיים פל" 63	30,600
90	יחידה עברית J.E.B.W.	14,200
91	פל" תותחני החוף מס' 14	4,119
92	פל" הובלה מס' 82	2,250
93	פל" הסדירה	6,200
94	מחנה המבריאים בא"י	16,150
95	יחידה עברית במחנה המעבר	5,000
96	יחידה במסדר התשלומים	38,600
97	יחידת הכרה מס' 643	30,878
98	יחידה פל" מס' 522	8,400
99	יחידה R.E. FIELD	15,000
100	יחידה פל" 593	1,500
101	יחידה 16 B.W.	10,000
102	חיילים כרודים בפל" שונות	652,767
		6187,808

הסיכום הכללי (ליני השנים)

1249,589	תס"ג תש"ג
2463,004	תס"ד
4455,275	תש"ה
8187,808	

נוסף לזה נתקבל מהשי לחייל" תרומות -
 ע"י הועד הארצי למען החייל היהודי)
 פסח תש"ג 807,300
 ראש השנה תש"ד 801,000
 פסח תש"ד 441,200
 ראש השנה תש"ה 445,800
 פסח תש"ה 246,700

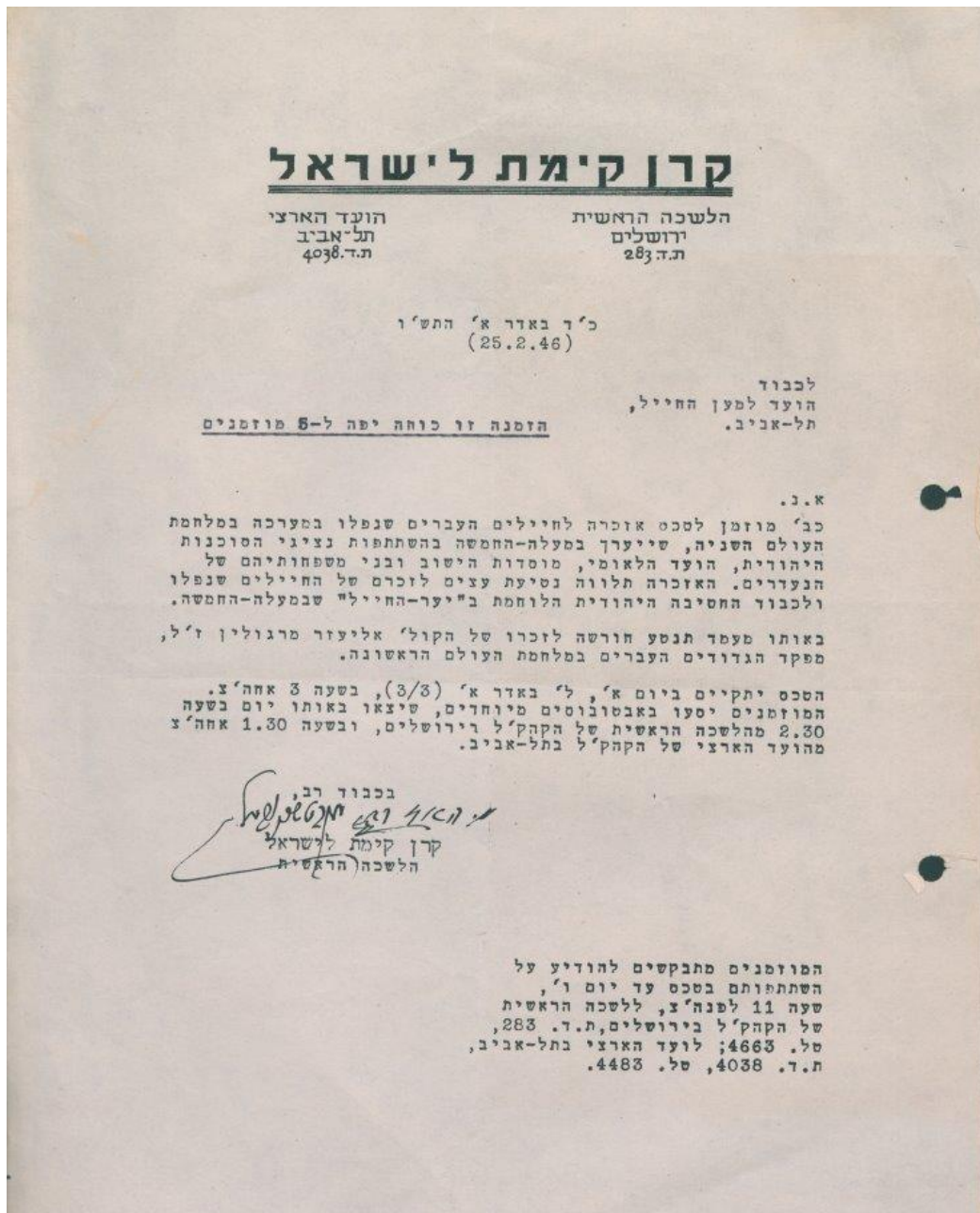
2744,000
 ס"ה 10911,808 לא"י

מסמך 3: רשימת 102 היחידות העבריות התורמות והסכומים שתרמו בשנים 1943-1945 (דף 2 מתוך 2).
 סך כל התרומות שנאספו עד סוף שנת 1945 מכלל היחידות: 10,911.808 לא"י.
 (מקור: הארכיון הציוני המרכזי, תיק J10\112, התכתבות עם הלשכה הראשית של הקרן הקיימת לישראל)

הערה: יחידה שמספרה הסידורי 102 במסמך, מייצגת חיילים בודדים מיחידות שונות. מכאן, שתרומות נתקבלו גם מחיילים ששירתו בפלוגות ויחידות עבריות נוספות, ששמותיהן אינן מופיעות ברשימה זו.

במסמך קק"ל המרכז את סך כל התרומות בין השנים 1943–1945, מוצגת רשימת 101 יחידות עבריות שתרמו לקרן קיימת לישראל ופירוט סכום התרומה של כל יחידה, וכן תרומתם של חיילים בודדים בפלוגות שונות (שורה 102 ברשימת היחידות). נכון לסוף שנת 1945, סך כל התרומות מכלל החיילים העבריים עמד על 10,911 לא". תרומתם הכספית של החיילים העבריים שנפלו בשבי האויב במהלך המלחמה ושחררו ("פדויי השבי") לבדה, הסתכמה ב-1,041 לא", דהיינו 9.5% מתוך סך כל התרומות שנאספו עד אז. כל התרומות רוכזו יחדיו ושימשו לנטיעת "יער החייל", על מנת שיהווה אתר הנצחה מרכזי לחללים, ליחידות שחייליהן תרמו ולכלל החיילים העבריים ששירתו בצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה.

טקס אזכרה לחיילים העבריים שנפלו במערכה במלחמת העולם השנייה, תוכנן להתקיים ב-"יער החייל" ביום 3/3/1946. ההזמנות לטקס מטעם קרן קיימת לישראל נשלחו ביום 25/2/1946. דבר הטקס פורסם לציבור הרחב בעיתונות העברית (בעיתונים "הבקר" ו-"העולם" מיום 1 במרץ 1946). הטקס המקורי נדחה ביום אחד עקב עוצר בדרכים ונערך למחרת, ביום ב' 4/3/1946 בשעה 10:00. בטקס נכחו: משפחות שכולות, פצועים ופדויי שבי, חיילים עבריים בשירות פעיל ומשוחררי הצבא, קצינים עבריים ובריטיים, ראשי היישוב ומוסדותיו, מנהלי קרן קיימת לישראל, נציגי שלטון המנדט הבריטי ומוזמנים אחרים.

מסמך 4: הזמנה מטעם קק"ל מיום 25/2/1946 לטקס אזכרה ב"יער החייל" שנקבע ליום 3/3/1946 (מקור: הארכיון הציוני המרכזי, תיק J10\112, התכתבות עם הלשכה הראשית של הקרן הקיימת לישראל)

תמונות 3 - 4: טקס האזכרה לחללי המלחמה העבריים שנערך ביום 4/3/1946 ב-"יער החייל" – דגל ישראל והדגל הבריטי. (מקור: ארכיון הצילומים של קק"ל, צלם: יעקב רוזנר)

תמונות 5 - 7: טקס האזכרה לחללי המלחמה העבריים שנערך ביום 4/3/1946 ב-"יער החייל" – המשפחות השכולות נוטעות עצים. (מקור: ארכיון הצילומים של קק"ל, צלם: יעקב רוזנר)

תמונות 8 - 10: טקס האזכרה לחללי המלחמה העבריים שנערך ביום 4/3/1946 ב-"יער החייל" – מסדר החיילים במהלך הטקס. (מקור: ארכיון הצילומים של קק"ל, צלם: יעקב רוזנר)

אופן איסוף התרומות על ידי קק"ל מקרב יחידות עבריות ששירתו בצבא הבריטי (102 ויותר) ונטיעת יער אחד מרכזי וגדול, בעל שם פשוט וקליט בשם "יער החייל", מלמד שכוונת קק"ל הייתה שהיער ישמש כמקום מרכזי, המאחד את תרומת כלל 30,000 לערך המתנדבים העבריים, שלחמו במסגרת הצבא הבריטי ואתר הנצחה מרכזי וממלכתי לכ-600 ומעלה החיילים שנפלו חלל במהלך שירותם זה. על כוונה זו מלמדים למשל דבריו של יו"ר קרן קיימת לישראל דאז, מר אברהם גרנובסקי (לימים גרנות):

"[...] זה עתה שתלנו שתילים רכים באדמת מעלה החמישה [...] הנחנו את היסוד ליער החייל העברי, ויער זה יגדל ויצמח עד שיכסה את כל המדרונות של מעלה החמישה וקריית ענבים [...] עלינו להקים זכר למאמצינו בימי המלחמה, לא רק בצורת יער, כי אם בהשתרשות צעירינו באדמת המולדת. אמנם אין אנו מקימים פסלים מאבנים מתות כי אם צעירים חיים. אבל אין זה הכל, עלינו עוד לעשות עבודה מרובה כדי להשיג קרקע בשביל החיילים והחיילות שיוכלו להשתרש כמולדת לכשישובו אליה עטורי ניצחון" (רוזנסון ישראל ויוסי שפניר, מולדת לבנות במעלה ההר-מעלה החמישה, שם, עמ' 185).

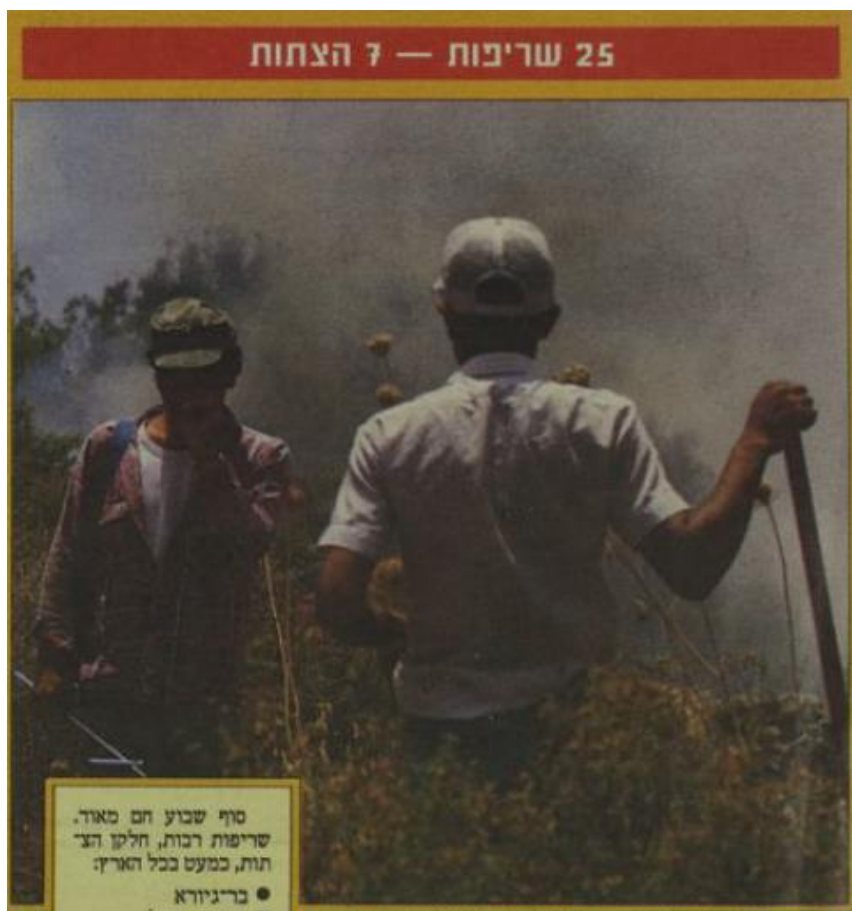
על גודל היער ואופן ההנצחה בו, יכולה להעיד למשל, הנצחתו של החייל משה שטינברג, שנפל חלל ביחד עם 138 מחבריו לפלוגת תובלה עברית 462 באסון האונייה ה"ארינפור", אשר הוטבעה סמוך לחופי מאלטה בתאריך 1/5/1943. לזכרו, רשמוהו יישובי גוש תל מונד בספר הזהב של הקרן הקיימת לישראל ונוער תל מונד נטע ב"יער החייל" מאה עצים לזכרו (סיפור חייו ב"יזכור", אתר ההנצחה לחללי מערכות ישראל, משרד הביטחון, www.izkor.gov.il, אתר מקוון).

דוגמא נוספת להנצחה ב"יער החייל", היא תעודת תרומה מקק"ל על נטיעת 33 עצים ב"יער החייל" לזכרו של רב סמל אליהו הרשקוביץ, אשר נפל חלל בחזית איטליה ביום 24/4/1945, בעת שירותו ב"חטיבה היהודית הלוחמת" (חי"ל).

מסמך 5: תעודת תרומה מאת קרן קיימת לישראל על תרומה לנטיעת 33 עצים ב"יער - החייל" שקיבלה צביה רוזנבאום – הרשקוביץ, על שם בעלה רב סמל אליהו הרשקוביץ ז"ל, שנפל חלל בשורות החי"ל בחזית איטליה ביום י"א באייר תש"ה (24/4/1945).
(צילום רפרודוקציה: באדיבות אליהו הרשקוביץ, בנו של יגאל הרשקוביץ, אחיו של החלל)

ממועד הטקס שנערך במרץ 1946 חלפו 42 שנים, בהם מילא "יער החייל" את ייעודו כאתר כינוס והנצחה לכלל החיילים העבריים ששירתו בצבא הבריטי, עד אשר ביום שבת 11 ביוני 1988 הוצת היער בפעילות עויינת ונשרף כליל. האירוע נסקר בהרחבה בעיתונות העברית ("מעריב", מיום 12 ביוני 1988, שם, עמ' 1-2. "חדשות" מיום 12 ביוני 1988, שם, עמ' 1).

תמונה 11: שריפה באזור מעלה החמישה ביום שבת 11/6/1988, (בתמונה). נתפסו "על חם" שניים מהחשודים בהצתה. (מקור: עיתון "חדשות" מיום 12 ביוני 1988, שם, עמ' 1. הספרייה הלאומית של ישראל, אתר מקוון. צילום: ירון קמינסקי)

השטח ליד קיבוץ מעלה החמישה, בו ניטע בעבר "יער החייל", שהוצת ביוני 1988 נותר שומם ועזוב. תמונות עדכניות של האזור, אשר צולמו בשנת 2019 על ידי אריאל יהודאי ממקימי הקיבוץ, ממחישות את המצב:

תמונה 12: מראה האזור בו ניטע בעבר "יער החייל" ליד קיבוץ מעלה החמישה. (צלם: אריאל יהודאי, 20 במאי 2019)

תמונה 13: מראה האזור בו ניטע בעבר "יער החייל" ליד קיבוץ מעלה החמישה.
(צלם: אריאל יהודאי, 20 במאי 2019)

מאז הוצת "יער החייל" ביום 11 ביוני 1988 ועד עתה, הוא טרם שוקם. לאור זאת, קיימת חובה כלפי התורמים וכלפי החללים, שקולם אינו נשמע יותר, כי משרד הביטחון, כאחראי על שימור מורשת הנופלים, והקרן הקיימת לישראל, כגוף המופקד על נטיעת יערות ושימורם, יעשו את הדרוש לחידוש "יער החייל" בשטח האתר המקורי, או לחילופין באתר אחר, מרכזי ונגיש. על השטח שיבחר להיות ראוי ומכבד את החללים, את התורמים מתנדבי היישוב, את בני משפחותיכם ואת הציבור הרחב שיבקר ביער המחודש.

מראי מקום לעיון נוסף

1. יער החייל והילד, עיתון "דבר", 19 בינואר 1943, עמ' 4.
2. יער החייל ניטע בין הרי ירושלים, עיתון "הצפה", 28 בינואר 1943, עמ' 1.
3. נטיעת יער החיילים במעלה החמשה, עיתון "הבקר", 28 בינואר 1943, עמ' 4.
4. נטיעות "יער החייל" ביום שני בבוקר, עיתון "הבקר", 1 במרץ 1946, עמ' 7.
5. נטיעות לזכר חללי החי"ל ביער החייל, עיתון "העולם", 1 במרץ 1946, עמ' 5.
6. ניטע "יער החייל" לזכר המתנדבים שנפלו במלחמה, עיתון "על המשמר", 5 במרץ 1946, עמ' 4.
7. הממשלה דנה היום בגל ההצעות; שריפות איימו על מספר ישובים, עיתון "מעריב", 12 ביוני 1988, עמ' 1-2.
8. 25 שריפות – 7 הצעות, עיתון "חדשות", 12 ביוני 1988, עמ' 1.
9. בר-יוסף אבינועם, המציתים: כמו אינדיאנים, עיתון "מעריב" מיום 17 ביוני 1988, שם, "מעריב של שבת", עמ' 2.
10. בנדר אריה, "אורן 6", שומר היערות, עיתון "מעריב" מיום 17 ביוני 1988, שם, "מעריב של שבת", עמ' 3.
11. שמיר שלמה, שלושה נסים ודגל עברי, תל אביב, 2014, שם, עמ' 78-80.
12. רוזנסון ישראל ויוסי שפנייר, מולדת לבנות במעלה החר-מעלה החמישה, הוצאת כרמל, ירושלים, יוני 2018. שם, עמ' 184-186.